

posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, et de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo et usque in sempiternum » Is. LIX. 19-21. « Traditionem Apostolorum, ut disputat Irenaeus, in toto mundo manifestatam in omni Ecclesia adest respicere... et habemus amnumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis et successores eorum usque ad nos... Tanta igitur ostensiones cum sint (al. ostensionis cum sint haec), non oportet adhuc quaerere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli quasi in depositorym dives plenissime in eam contulerint omnia, quae sint veritatis, uti omnis quicumque velit, sumat ex ea potum vitae; haec est enim vitae introitus » Iren. III. cc. 3. 4. Atqui doctrina et disciplina divina inde ab Apostolis conservata et propagata, si consideretur una cum modo et organo propagationis, quod ab instrumentis Scripturae distinctum ac diversum a Christo ipso est institutum, *divina Traditio* est ac dici debet sensu maxime proprio (th. II. III.). Ergo constat propositum in priori parte praesentis theses.

II. Quoad alteram partem theses in primis ob oculos ponenda est phraseologia Sanctorum, ubi loquuntur de doctrina ac disciplina divina, prout viget et vivit per omnes aetates in fide et professione, in vita et cultu totius Ecclesiae et nominatim in consensu pastorum et doctorum.

Iam s. Ioannes ait: « Filius Dei venit et dedit nobis sensum (διδασκαλίαν), ut cognoscamus verum Deum et simus in vero Filio eius » 1. Io. II. 20; et s. Paulus: « nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis... Quis cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi (νοῦν Χριστοῦ) habemus » 1. Cor. II. 10-16.

singularis in te, in ore tuo, seminis tui non refertur ad Isaiam, sed est collectivum referendum ad eos, quos Dominus alloquitur. Quomodo enim sensus intelligas incisum: de ore *seminis tui?* potestne Ecclesia et populus christianus appellari semen Isariae? Promittitur igitur Spiritus Domini, promittuntur verba Domini permansura cum novo populo Dei a generatione in generationem usque in sempiternum. Cf. loca parallela in prophetiae iam implemento Io. XIV. 16; Matth. XXVIII. 29, supra th. V.

Ioannis discipulum Ignatium audivimus supra (p. 66.) monentem, ut omnes « unanimes sint in sententia Dei »; ad quam unitatem vinculum sunt « Episcopi per fines terrae constituti, qui *sunt in sententia Iesu Christi*; » et quia Iesus Christus est ipsa sententia, ipsum Verbum Patris, ideo qui sunt unanimes in sententia Episcopi (uniti cum Episcopis per fines terrae), sunt in sententia Dei. Sententia itaque Patris est Iesus Christus; sententia Iesu Christi est in consensu Episcoporum, et per hos in consensu omnium fidelium ep. ad Ephes. n. 3. sqq.

Irenaeus, ut vidimus, distinctissime Traditionem declarat ut integram doctrinam, quae per successiones Apostolorum pervenit usque ad nos, operante et charisma veritatis largiente Spiritu Sancto (supra p. 74. sq.), et cuius doctrinae compendium comprehenditur atque omnibus Christianis semper tradebatur in symbolo apostolico. Iam hanc in Ecclesia traditam et in tota eius vita sese exerentem fidem appellat « *regulam veritatis immobilem*, » per quam haereses et falsae interpretationes Scripturarum dignoscuntur 1. I. c. 9. n. 4; 1. III. c. 2. n. 1; « *veritatis praedicationem* » το τῆς ἀληθείας κηρύγμα 1. III. c. 3. n. 3; « *praedicationem Ecclesiae* undique constantem et aequaliter perseverantem » 1. III. c. 24. n. 1; « *Ecclesiae praedicationem* veram et firmam, apud quam una et eadem salutis via in universo mundo ostenditur » 1. V. c. 20. n. 1; « *praeconium Ecclesiae*, quod prophetae quidem praeconavertunt, perfecit autem Christus, Apostoli vero tradiderunt, a quibus Ecclesia accipiens per universum mundum sola bene custodiens tradidit filiis suis » 1. V. praefat. (cf. Conc. Trid. sess. IV.).

Eodem sensu Tertullianus appellat « *regulam fidei unam omnino, solam immobilem et irreformabilem* » de veland. virg. c. 1; contr. Prax. c. 2. et 3; de Praescript. c. 13. 14; « *regulam* quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo tradidit » Praescript. c. 37.

A Clemente quoque Alexandrino dicitur *regula ecclesiastica*, ex qua accipitur Scripturarum expositio, et qua novum et antiquum Testamentum in concentum redigun-

tur, contra ac Gnostici inter Testamentum utrumque fingunt repugnantiam Strom. VI. p. 676. Ipsam γνώσιν h. e. profundiorē mysteriorum et Scripturarum intelligentiam docet traditam esse per successionem inde ab Apostolis, quae est « scriptae non scripta Traditio, » a Christo ad Apostolos, ab Apostolis ad nos usque perveniens, atque ideo pertinens ad ipsam regulam ecclesiasticam, secundum quam Scripturae sunt intelligendae ibid. p. 645. 679. Hanc appellat etiam ecclesiasticam sapientiam (1) l. VII. p. 759; quae « verissima γνώσις; in sola est antiqua Ecclesia » non autem apud haereticos ib. p. 755; haeretici enim « depravant regulam Ecclesiae, » habent scilicet « falsam clavim et non ingrediuntur sicut nos per Domini Traditionem, sed perfosso Ecclesiae muro veritatem transgrediuntur » ib. p. 764. 765.

Sequitur Clementis discipulus Origenes. In praefatione ad libros de Principiis ut norma, ad quam omnes sententiae exigendae sunt, ponitur « ecclestastica praedicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita et usque ad praesens in Ecclesiis permanens; » hanc dicit « regulam apostolicam veritatis » in Ps. 36. hom. 4. n. 1. T. II. p. 671; « regulam coelestis Ecclesiae Iesu Christi secundum successionem apostolicam » (2) de Princip. l. IV. n. 9. T. I. p. 166.

Antiquus auctor libri adversus Artemonitas inscripti « Parvus Labyrinthus » Traditionem appellat sensum ecclesiasticum et primitivae fidei regulam (3) apud Euseb. H. E. l. IV. c. 28. Simillimus est modus loquendi Athanasii, qui universalem doctrinam, qua Episcopi et tota Ecclesia informantur, dicit « intellectum, secundum quem nos sentimus » (4) or. II. contr. Arian. n. 34. T. I. p. 502; et « ecclesiasticum scopum, fidei anchoram » or. III. n. 58.

(1) Τῆς γνώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μυστηρια.

(2) Κανὼν τῆς Ἰερῆς Χριστοῦ κατὰ διαδοχὴν τῶν Ἀποστόλων οὐρανίου ἐκκλησίας.

(3) Τὸ ἐκκλησιαστικὸν φρονῆμα, πιστῶς ἀρχαίας κανόνα.

Recentiores eruditi auctorem Labyrinthi Eusebio incertum censent esse s. Hippolytum.

(4) Διανοίαν, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν.

Epiphanius nominat « regiam viam, quae est Ecclesia, et iter veritatis » haeres. 59. (Novatianorum) n. 12. coll. 13; Hilarius « fidei conscientiam; conscientiam communis fidei » (1), quam opponit « impiae intelligentiae » haereticorum de Trinit. l. VIII. c. 1. et de Synodis n. 65; Rufinus « intelligendi regulam ex apostolica successione susceptam » Hist. Eccles. l. II. c. 9; Augustinus « fidei regulam, regulam sanitatis » in Io. tract. 18. n. 1; de doctrina christian. l. III. c. 2; « regulam pietatis » Genes. ad litt. l. c. 21. n. 41. (ita et Pseudo-Augustin. de Praedest. et grat. c. 1.); « canonicum sensum; » « catholicum intellectum » serm. 294. c. 20. (al. serm. 14. de verbis Apostoli); contr. ep. Parmeniani l. II. c. 10. n. 20; cf. contr. Faust. l. IV. c. 2; Vincentius Lirinensis « ecclesiasticae intelligentiae auctoritatem; » « ecclesiastici et catholici sensus normam » Commonitor. c. 2; cf. c. 38; Concilium Tridentinum « unicum sensum Ecclesiae » sess. XIII. c. 1.

Has omnes locutiones in duplicem classem, quam in thesi indicavimus, dispesci posse ex ipsa significatione nominum patet; aliis enim usque praestantissimis magis directe designatur doctrinae catholicae conscientia et intelligentia, quae est in Ecclesia et nominatim in Ecclesia docente sub charismate Spiritus Sancti, quando dicitur « conscientia fidei communis, sensus ecclesiasticus, intellectus catholicus, ecclesiastica intelligentia, scopus ecclesiasticus; » aliis directe significatur ipsa tradita doctrina et fides obiectiva informans intellectum et conscientiam Ecclesiae, ubi

(1) Hic modus loquendi a recentioribus quibusdam dictus est favore errori, ac si Ecclesia docens solum declararet id, quod in conscientia Ecclesiae discantis continetur. Quomodo se habeat conscientia fidei in Ecclesia discante dicemus in thesi sequenti. Ceterum haec s. Hilarii sententia omnino idem et eodem modo significat, quod ab aliis PP. dicitur « sensus ecclesiasticus, » « sensus Ecclesiae, » « intellectus catholicus, » « ecclesiastica intelligentia, » « ecclesiastica sapientia. » Neque vero nomine « conscientiae fidei » intelligitur solius discantis sed immo totius Ecclesiae sensus et consensus. Si qui vero appellationem per se aptissimam detorqueant ad sensum alienum, non ideo appellatio ipsa censeri potest favore errori; quae enim reperiri possunt vocabula nulli detorsioni ad alienos sensus obnoxia?

appellatur « *praedicatio ecclesiastica, praecognatio Ecclesiae* (το της εκκλησιας κηρυγμα), *regula fidei, regula pietatis, regula veritatis apostolicae, intelligendi regula.* » Patet autem, hanc non esse rem aliam et aliam; sed unius rei, Traditionis scilicet in complexu spectatae (vide supra p. 12.), aliam et aliam considerationem.

Non puto, cuiquam dubium incidere posse, utrum vera id quod hisce nominibus designatur, sit *tradita fides* et *professio Ecclesiae*; est enim hoc in locis citatis omnibus manifestissimum. Afferam tamen pro utraque classe locutionum exemplum in integro contextu. Vincentius Lirinensis c. 1. et 2. postquam dixit, fidem muniendam esse « primo divinae legis (Scripturae) auctoritate, tum deinde *Ecclesiae catholicae Traditione,* » continuo subdit: « hic forsitan requirat aliquis, cum sit perfectus Scripturarum canon sibi que ad omnia satis superque sufficiens, quid opus est, ut et *ecclesiasticae intelligentiae* iungatur auctoritas? » Respondet: propter difficultates et varias, quibus Scripturae explicantur, interpretationes multum necesse est, « ut propheticae et apostolicae interpretationis linea secundum *ecclesiastici et catholici sensus normam* dirigatur. » Hic *Traditio Ecclesiae catholicae, ecclesiastica intelligentia, ecclesiasticus et catholicus sensus* evidenter rem unam eandemque significant et promiscue usurpantur.

Augustinus in Io. tract. 18. n. 1. sentiens difficultates in interpretatione capitis V. Ioan. ita monet auditores. « Neque natae sunt haereses.... nisi dum Scripturae bonae intelliguntur non bene, et quod in eis non bene intelligitur, etiam temere et audacter asseritur. Itaque carissimi, valde caute haec audire debemus, ad quae capienda parvuli sumus, et corde pio et tremore, sicut scriptum est, *hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundum fidem qua imbuti sumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus; quod autem secundum sanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus.* » Etiam a me, carissimi, longe sit vana praesumptio, *si volo sanus in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi columna et firmamentum verita-*

tis. » Itaque *fides qua imbuti sumus*, dicitur *regula* secundum quam Scripturas interpretemur, ut si verba Scripturae videantur sensum praeseferre contrarium illi regulae fidei, non in fide vacillemus, sed fateamur nos Scripturas non intelligere. Illa autem *fides qua imbuti sumus* et illa *regula fidei* obiective consideratur in Ecclesia, a qua nos eam accepimus, ita ut securitas nostrae fidei sit per Ecclesiam, columnam scilicet et firmamentum veritatis.

THESIS XII.

De modo quo consensus fidelium in doctrinam fidei, sit criterium divinae Traditionis.

« Consentia ac professio fidei in toto fidelium coetu a Spiritu veritatis per magisterium authenticum successionis apostolicae semper conservatur ab errore immunis. Licet ergo sive singulis de plebe fidelium sive plebibus integris non sit facultas authentice docendi sed officium discendi, totius tamen populi christiani « catholici sensus » et consensus in dogmate christianae fidei censi debet, unum ex criteriis divinae Traditionis. »

I. In prima parte huius propositionis duo dicuntur, conservari nempe per Spiritum Sanctum in fidelium coetu fidei integritatem semper illaesam, tum vero Spiritum Sanctum id praestare non sola immediata sua operatione et sine visibili ministerio, sed per authenticum magisterium successionis apostolicae. Haec quae a quibusdam dicitur *infallibilitas passiva* Ecclesiae (1), facile intelligitur ex mutua relatione inter pastores doctoresque authenticos et inter greges fidelium, prout ea a Christo ipso disposita ac instituta exhibetur tum in evangelicis et apostolicis scriptis tum per omnes subsequentes aetates in ceteris documentis.

1°. Probatur itaque in primis argumento generali sed evidenti. Quando Christus Deus ac Dominus authenticum magisterium instituit, et cum legatis suis, dum eos baptizare et docere omnes gentes atque initiatos in fidei inte-

(1) Mallem equidem distinguere Ecclesiae infallibilitatem in *credendo* et infallibilitatem in *docendo*, vel infallibilitatem in *fidei obedientia* (της αυτης) et in *fidei praedicatione* ac *definitione* (του κηρυγματος).

gritate continere iussit, se futurum promisit *omnibus diebus usque ad consummationem saeculi*, Spiritumque veritatis cum iis testantibus mansurum *in aeternum*, finis huius institutionis erat ipsa doctrinae ac testimonii susceptio conservatio et fidei integritas in fidelibus; charismata enim haec promissa et collata sunt in utilitatem et necessitatem totius corporis 1. Cor. III. 22. coll. Eph. IV. 16. Unde huic magisterio perpetuo, indefectibili, et infallibili ex ipsa Christi institutione respondet perpetua « obedientia fidei » in credentibus (th. IV.). Ergo sicut Spiritus Sanctus praedicationem et testificationem in unitate pastorum et doctorum conservat semper immunem ab errore; ita per hanc ipsam infallibilem testificationem doctentium conservat semper immunem ab errore fidem discipulorum, qui per fidei obedientiam manent in consensione et communione cum consentientibus pastoribus: Christus sententia Patris, Episcopi per fines terrarum (coniuncti per vinculum et glutinum unitatis) in sententia Christi, fideles in sententia Episcoporum (th. VIII. n. I.).

2°. Argumentum ductum ex fine charismatum in successione apostolica et ex relatione auctoritatis doctentium ad obedientiam fidei in discipulis generatim spectatum possumus considerare distinctius ex ipsis verbis Christi et Apostolorum. De apostolatu ac munere divinitus commisso praedicandi et docendi Christus et Apostoli numquam sermonem habent, quin simul considerent illi respondentem fidem ac professionem credentium tamquam scopum et effectum, ad quem illud ordinatur; sicut vicissim hanc fidem et professionem exhibent in connexionem cum praedicatione tamquam cum sua conditione et causa (partiali utique, ministeriali et externa cf. 1. Cor. III. 4-9.). Si quando fidem et professionem spectant in connexionem cum gratia interna utpote causa praecipua, huiusmodi testimonia abstrahunt quidem a gratia externa praedicationis, non vero eam excludunt, cum iuxta universalem et ordinariam oeconomiam a Christo institutam gratia interna invisibilis connexa sit cum gratia externa visibili *auditus fidei*. Est hic divinus velut sortites: salutifera professio et invocatio, fides, auditus fidei, praedicatio, divina missio Apostolorum eorumque succes-

orum, denique verbum Christi revelatum. « Prope est verbum in ore tuo et in corde tuo; hoc est *verbum fidei*, quod praedicamus... Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt, aut quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine praedicante, quomodo vero praedicabunt, nisi mittantur?*... Ergo *fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi* » Rom. X. 8-17. Itaque sunt gentes edoctae *servare omnia* quaecumque mandavit Christus, sed quatenus ex altera parte sunt *missi a Christo praedicantes et docentes*, quibuscum Christus est omnibus diebus Matth. XXVIII. Rogat Christus oratione quae effectu carere nequit, ut *omnes unum sint in Patre et in Filio*; sed unum sint *creditori per verbum Apostolorum* Io. XVII. 20. 21. *Unum corpus et unus Spiritus, in una spe vocationis*; sicut unus Dominus ita *una fides, unum baptisma*; sed ad hanc unitatem perpetuo efficiendam et conservandam, « ad consummationem (*απαρτισμο*) articulatam dispositionem et perfectionem) sanctorum, ad aedificationem corporis Christi, ut iam non simus parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrinae, » in hunc inquam finem ipse instituit munera tum extraordinaria in prima fidei revelatione, tum ordinaria ad fidei conservationem et propagationem. « *Ipsae dedit quosdam quidem Apostolos... alios autem pastores et doctores... donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum in mensuram aetatis plenitudinis Christi* » Eph. IV. 4-14. Portae inferi non *praevalent adversus Ecclesiam*; sed hoc efficit Christus *per aedificationem eius super petram*, et quatenus tota petrae innititur et a petra continetur Matth. XVI. 18.

Non opus est, ut eandem operationem Spiritus Sancti in universam Ecclesiam per ministerium successione apostolicae confirmemus ex unanimi doctrina ipsorum custodum depositi inde ab aetate apostolica, cum haec demonstratio ex superioribus huc facile transferri possit. Vide th. VIII. IX. n. II.

Spiritus itaque veritatis adest toti fidelium coetu « non sinens Ecclesias aliter intelligere, aliter credere quod ipse

per Apostolos praedicaverat; » sed hoc exsequitur suavi providentia per visibile ministerium pastorum et doctorum. Pastoribus in communione et consensione spectatis adest Spiritus veritatis inducens in omnem veritatem ut immediatum principium ad conservationem catholici intellectus; et per horum ministerium ut per gratiam externam, quaecumque nequitur tamquam elementum longe praecipuum unctio et gratia interna, idem Spiritus veritatis est principium efformandi et conservandi infallibiliter « conscientiam fidei » in grege adunato pastoribus. Hinc intelligitur, divinas promissiones quibus declarantur charismata et munera pastoribus propria, nominatim munus et charisma infallibiliter docendi (cf. th. V.), referri quidem immediate et tamquam *ad subiectum*, ad solos Apostolos eorumque successores; sed mediate et tamquam *ad finem*, pertinere ad utilitatem ac fructum totius Ecclesiae.

3°. Hinc porro Spiritus Sanctus quatenus est principium internae gratiae et unctionis ad credendum verbum et ad servandum mandatum Dei ab authentico magisterio propositum, non iam pro diversitate munerum hierarchicorum sed indiscriminatim promissus est fidelibus, « dividens singulis prout vult ».

Si quando ergo interna haec gratia dicitur *doctrina, revelatio, testimonium*, huiusmodi locutiones non ad exclusionem gratiae externae et authenticae praedicationis, sed immo cum huius adsignificatione intelligendae sunt. Ita intelligitur illud I. Io. II. 20-27: « Nunc antichristi multi facti sunt... ex nobis prodierunt sed non erant ex nobis... Sed vos unctionem habetis a Sancto et nostis omnia. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam... Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat... Haec scripsi vobis de his, qui seducunt vos. Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos; sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, et verum est et non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo. » Qui docet est ipse Christus; docet autem dupliciter, per unctionem scilicet gratiae internae, et per verbum externum propositum ab iis

qui legatione pro Christo funguntur, inter quos est ipse Ioannes, qui sane ad docendum praedicavit evangelium, et ipsam hanc epistolam fecit ad docendum (1). Hinc in eodem ipso loco Apostolus cum gratia illa interna coniungit ministerium externum: « vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat; » et in exordio huius ipsius epistolae: « quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris... testamur et annuntiamus vobis » I. 1-5. Videlicet praedicatione externā suppositā fideles unctionem habent a Sancto, et docti sunt et norant omnia; quae omnia sunt illud ipsum, quod audierunt ab initio et in quo permanere iubentur. Unde Ioannes quidem scripsit et hanc epistolam et Evangelium quasi iam scientibus veritatem (vide supra th. VII. n. II. 3°), scripsit tamen ad docendum et velut ad subsidium praedicationis. At doctores, a quibus fideles « non necesse habent » doceri, sunt docentes nova contraria illis, quae audierant ab initio; hos ergo fugere et repellere iubentur fideles, ut conservent unctionem quam acceperunt per internam gratiam cum praedicatione externa Apostolorum. « Haec scripsi vobis de his, qui vos seducunt. Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, et non necesse habetis ut aliquis doceat vos. » Uno verbo dici potest: in unctione praedictio apostolica includitur, praedictio haeretica excluditur.

Modo non dissimili intelligi debent illa prophetica: « Et ponam... universos filios tuos doctos a Domino » (2) Is. LIV. 13, quae Christus Dominus ipse Io. VI. 45. explicat de necessitate gratiae internae coniungendae cum externa praedicatione, etiam quando haec procedit ex ipso divino eius ore. « Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum... Est scriptum in prophetis: et erunt omnes do-

(1) « Et non habetis necessitatem, ut aliquis vos doceat... quid ergo nos facimus, fratres, quia docemus vos!... Ipsi Ioanni dico... ut quid talem epistolam fecisti? quid illos docebas, quid instruebas, quid aedificabas?... Magisteria forinsecus adiutoria quaedam sunt et admonitiones; cathedram in coelo habet, qui corda docet » s. August. in I. Io. tract. III. n. 13.

(2) יהיה יבורי grace. δὲ πάντες θεοῦ. Cf. Matth. XXVIII. 19. μαθητεύσατε.

cibiles Dei (ἰδίατοι θεοῦ); omnis qui audivit a Patre et dicit, venit ad me. » Videlicet ut character proprius novi Testamenti declaratur gratia interna et sanctitas theologica in comparatione cum oeconomia Mosaica, quae, quatenus peculiaris uni populo Israël, erat externa et ad iustitiam legalem. Non tamen ideo ministerium externum in novo Testamento excluditur, aut singulis revelatio promittitur immediate a Deo citra causas ministeriales proposita; sicut vicissim in oeconomia externa veteris Testamenti non excludebatur, sed imo supposita et inclusa intelligi debet gratia et sanctificatio interna (1).

Ita etiam secundum analogiam fidei et totius novae oeconomiae aliunde manifestissimae explicari debet oraculum alterum Ieremiae. « Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israël et domui Iuda foedus novum; *non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum*, ut educerem eos de terra Aegypti, *pactum quod irritum fecerunt*... Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus: *dabo legem meam in visceribus eorum et in corde eorum scribam eam, et ero eis in Deum et ipsi erunt mihi in populum; et non docebit ultra vir proximum suum et vir fratrem suum dicens: cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum*, ait Dominus » Jerem. XXXI. 31-34. Conferitur hic id quod praevallet in antiquo pacto, scriptio scilicet in tabulis lapideis atque oeconomia externa et temporaria cum eo, quod

(1) Sane in veteri Testamento gratia interna atque sanctificatio theologica non deerrat; sed *a)* illa erat parcius quam in novo Testamento; *b)* ratione huius internae gratiae divina oeconomia non erat restricta ad unum populum Israël, sed erat universalis; ideo *c)* gratia et sanctificatio non pertinebat ad pactum antiquum, temporarium, quatenus hoc specificè differt a novo aeterno Testamento; sed erat gratia et sanctificatio iam tum haereditas Testamenti aeterni velut in antecessum tributa ante mortem testatoris Christi Dei. « Illi omnes (iusti) etsi pro temporis dispensatione veteris Testamenti ministrabant figuris, ad novum tamen Testamentum, quamvis nondum revelatum, per gratiam Dei pertinebant » Aug. contra adversar. leg. et prophet. I. II. n. 30; ep. 140. n. 5. et alibi saepe. Cf. Tract. de Trinit. th. XLVIII; de Incarnat. p. 496. sqq. ed. 1; p. 499. ed. 2.

praevallet in novo Testamento, cum scriptio nimirum in cordibus per gratiam (non exclusa sed inclusa praedicatione per legatos Dei) (1), cum oeconomia sanctificationis internae et nunquam desitura. Ita *comparate* ad vetus Testamentum etiam intelligi debent non autem seorsum et absolute urgeri ultima verba: « non docebit ultra vir proximum suum... omnes enim cognoscent me, » si ea restringantur ad hoc stadium, in quo Ecclesia adhuc « per fidem ambulat nondum per speciem. » Quoniam vero saepe in Scripturis prophetiis verba eadem sensu minus pleno referuntur ad inchoationem nondum perfectam, sensu autem plenissimo significant consummationem perfectam, possunt cum Augustino ultima incisa prophetiae protendi ad Ecclesiam consummatam in visione beatifica, ad *ἐπιγνοσθαι* in qua omnes « cognoscent, sicut et cogniti sunt » 1. Cor. XIII. 12. « Nunc certe, ait Augustinus (de Spirit. et littera n. 37-41), iam tempus est Testamenti novi, cuius per prophetam facta est promissio per haec verba, quae ex illa prophetia commemoravimus. Cur ergo adhuc dicit unusquisque civi suo et fratri suo, cognosce Dominum?... Cum ergo nunc ista praedictio usquequaque crebrescat, quomodo tempus est novi Testamenti... nisi quia eiusdem Testamenti novi aeternam mercedem, id est ipsius Dei beatissimam contemplationem promittendo coniunxit? »

Comparatio itaque pro stadio fidei in novo Testamento habet triplicem terminum: *a)* cognitio erit universalior extensione et longe amplior intensione; *b)* doctrina potior erit interna per gratiam quam externa: « neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus » (1. Cor. III. 7.); *c)* doctrina ipsa externa non merum hominem primum promulgatorem, et ab eo (licet auctoritate divina) institutos homines habeat ultiores propagatores; sed eius primus promulgator visibilis erit Deus-homo, qui per ministerium legatione fungentium pro ipso, continuabit praedicationem omnibus diebus usque ad consummationem

(1) Cf. 2. Cor. III. 3: « epistola estis Christi, ministrata a nobis et scripta non atramento sed Spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus. »

saeculi. « Multifariam multisque modis Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio » Heb. I. 1. « Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam *famulus* in testimonium eorum, quae dicenda erant; Christus vero tamquam *Filius* in domo sua » Heb. III. 5. Porro « quid est Apollo, quid vero Paulus? Ministri eius, cui credidistis... Dei enim sumus adiutores (*συνεργοί*), Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis » I. Cor. III. 4. 5. 9. His addi potest *d*) sensus plenior, quod ipsa visio Dei facie ad faciem pertinet ad promissionem et mercedem novi Testamenti.

II. Pars altera theses sequitur ex demonstrata priori. Profecto enim consensus fidelium in aliquam doctrinam tamquam dogma divinitus revelatum, est argumentum ac criterium revelationis et Traditionis divinae eo ipso, quod Spiritus veritatis totum fidelium coetum conservat semper immunem ab errore fidei adverso, licet id praestet per ministerium authenticæ docentium. Praeterea huiusmodi consensus non posse continere errorem in fide ex eo etiam constat, quod universus populus christianus aliquam doctrinam non potest credere revelatam, quin is sit catholicus sensus et intellectus totius Ecclesiae, ut tum per se evidens est, tum patet ex coniunctione plebium cum Episcopis (p. 66.), tum ex officio pastorum longe praecipuo prospiciendi integritati fidei. « Ecclesia enim Dei inter multam paleam multaque zizania constituta, multa tolerat; et tamen quae sunt contra fidem vel bonam vitam, non approbat nec tacet nec facit » Aug. ep. 55. n. 35. al. 119. ad Ianuar. Hinc solent ss. Patres absurditatem hypotheseos quod totus populus christianus in rebus fidei errasset, assumere tamquam argumentum notissimum ad demonstrandam veritatem doctrinae antiquae et falsitatem doctrinae novae. Si novitates ab haereticis inductae et antiquitati contrariae recipiantur, « necesse est (ita argumentatur Vincentius Lirinensis *ab absurdo*), ut omnes omnium aetatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, levitae et sacerdotes, tanta confessorum millia, tanti martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas

et multitudo, tot insulae, provinciae, reges, gentes, regna, nationes, totus postremo iam paene terrarum orbis per catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto saeculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuntietur » Commonit. c. 33. Simillimis verbis idem argumentum versant Tertullianus Praescript. c. 29; Athanasius de Synodis n. 4; Gregor. Nazianzenus ep. 2. ad Cleon. T. II. p. 97. Hinc ipsemet summus Pontifex Pius IX tamquam proximam praeparationem ad dogmaticam definitionem immaculatae conceptionis B. V. M. inter cetera etiam postulavit ab Episcopis orbis terrarum, ut ipsi indicarent, « quae esset suorum fidelium erga immaculatam Deiparae conceptionem pietas, et devotio; » atque inter criteria divinae traditionis ab eodem SSmo Domino Nostro numeratur « singularis catholicorum Antistitum ac fidelium conspiratio » (in Bulla « Ineffabilis »). Cf. Gregor. de Valentia de Fide disp. I. q. 1. P. 7. §. 47; Analys. Fidei I. VIII. c. 9; Bellarmin. de Ecclesia I. III. c. 14; Suarez de Fide disp. V. sect. 6.

Per se patet, consensum plebis christianae debere esse certum et clarum, ut ex eo argumentum pro Traditione totam suam vim obtineat. Si consensus in doctrinam tamquam in dogma revelatum ambiguus sit, potest quidem ac debet plus minusve eius ratio haberi, per se tamen solus non sufficit ad certum iudicium ferendum. Pariter manifestum est, ad huiusmodi plebis christianae consensum appellari non posse nisi in iis capitibus, quae vel in explicita fidelium cognitione versantur vel certe in publica et constanti aliqua praxi et consuetudine continentur; quis enim posset demonstrari consensus in doctrinis aliis subtilioribus, quae a multitudine fidelium implicite solum creduntur in fide pastorum et doctorum (1)? In comprobandis autem doctri-

(1) « Duo sunt rerum genera, quae ab Ecclesia creduntur. Unum quod ad omnes aequae pertinet; et in hoc genere non est valde difficile omnium fidem sensumque cognoscere.... Alterum est genus earum rerum, quae cognoscere non radium et imperitorum in Ecclesia, sed maiorum et sapientium interest. Quo in genere si vulgarem plebis sententiam roges, perinde erit, ut si a caeco sensum colorum postules. Caute igitur atque prudenter, cum huiusmodi fortasse res in sermonem popularem incidant,

nis quae catholicam eamque explicitam intelligentiam multitudinis fidelium non fugiunt, magna confidentia etiam in controversiis contra haereticos ad illum consensum et ad robur consuetudinis provocatum est. Ita e. g. Basilus (de Spiritu Sancto c. 29.) ait de Origene: « non sanas habet in omnibus de Spiritu Sancto opiniones, nihilominus et hic *veritus consuetudinis robor* piās voces emisit de Spiritu Sancto. » Augustinus ex consensu multitudinis adversus Pelagianos et eorum reliquias probat effectum Eucharistiae (de Peccator. merit. et remiss. l. I. n. 34.); effectum baptismi in parvulis (serm. 294. n. 14. 17.); peccatum originale (ibid. et contr. Julian. l. I. n. 31. 32.); necessitatem gratiae ad initium fidei et ad perseverandum (de Dono persever. n. 63.). Cum conquestus esset Iulianus, quod contra Pelagianam doctrinam tantummodo opponeretur « murmur » populi; ostendit Augustinus (contra Julian. l. c.) gravitatem huius testimonii. « Et ipse populus adversus vos propterea murmurat, quia non est talis quaestio, quae possit etiam cognitionem fugere popularem. Divites et pauperes, excelsi atque infirmi... noverunt, quid cuique aetati in baptisate remittatur... *Quasi parva sit istius veritatis assertio, quod in hoc fidei firmissimo et antiquissimo fundamento ipsa toto orbe diffusa non a se discrepat multitudo!* » Vide Stapleton l. XI. c. 4.

Corollarium. Dictum celebre s. Hilarii (contr. Auxentium n. 6. T. II. p. 597.): « sanctiores sunt aures plebis quam corda sacerdotum, » illum tantummodo sensum habet sanctissimum et desideratissimum, ut a populo communio

qui in vulgo paulo modestiores sunt, nihil omnino affirmate asseveranterque pronuntiant; sed id se credere ac sentire in hisce rebus profitentur, quod Ecclesia credit ac sentit, quo profecto nomine sapientes Ecclesiae maioresque designant... Nunc illud dicimus, in communi omnium controversia certum argumentum ex communi fidelium sensu deponi, quamvis non oporteat singillatim omnium sensum perscrutari. In fide autem earum rerum, quae proprie sunt doctorum atque sapientum, solam horum sententiam expectendam, vulgi ne expectandam quidem.... At vero in utrarumque rerum *decretis ac legibus* nec vulgus nec sapientes omnes habere locum; sed si tantum, qui sint Ecclesiae pastores » Melchior Canus de Locis l. IV. c. 6. ad 14. argumentum. Cf. l. V. c. 6. ad 12.

et consensio cum sacerdotibus in unitate et consensu Ecclesiae manentibus praeferatur doctrinae sacerdotum ab unitate et communi fide lapsorum; esset autem absurdissimum, si *corda sacerdotum* sumerentur infinite, vel populi constituerentur iudices sacerdotum. Ordine enim prorsus inverso *corda sacerdotum*, conscientia fidei et intellectus catholicus pastorum in unitate Ecclesiae manentium, sunt causa ministerialis et organon, quo Spiritus veritatis *sanctas* format *aures populi*, sensum scilicet et intellectum catholicum eorum, quorum est audire et discere et praestare « obedientiam fidei » *ὑπακοήν τῆς πίστεως* Rom. I. 5. Potest quidem accidere, ut Episcopi etiam multi etiam integrorum provinciarum a fide deficiant, et tamen maior pars gregum fidelium in orthodoxa professione constans praeferat communionem et consensionem cum successione apostolica, quae permanet in consensu et communi cum centro unitatis i. e. cum Sede Petri; non tamen potest fieri, ut deficiat universus episcopatus, et ut hic non maneat sub assistentia Spiritus Sancti organon conservandae Traditionis, per quod ut per magisterium ordinarium externum idem Spiritus communionem et fidem catholici populi contineat et conservet. Ut autem hoc verum sit, non necessario semper requiritur, ut episcopatus universus eximio ardore ac studio professionem orthodoxam contra adversarios defendat ac tueatur; sed sufficere potest eius constantia in semel tradita doctrina, quae ipsa constantia manet vivens norma dirigens et vinculum unionis pro populo catholico. Hoc unum est, quod factis historiae ecclesiasticae nominatim ex historia invalescentis Arianismi saeculo IV° ad summum suaderi posset; non autem illud quod anonymus auctor dissertationis « de consulendis fidelibus in rebus christianae doctrinae » (1) ex illa historia deduci posse putavit: « Ecclesiam docentem non esse quovis tempore instrumentum activum infallibilitatis Ecclesiae. » Immo ex illa tot Episcoporum catholicorum, eorum adversus Arianos constantia, fidelis populi fuga ab Episcopis intrusus et com-

(1) In Ephemeride litteraria the Rambler July 1859. p. 218. sqq. FRANZELIN.

munio cum exilibus; relatio Sozomeni, perseverantiorum fuisse populum in urbibus, quarum Episcopi fortiores erant et in fide constantiores (Soz. VI. 21.), comminatio populi Antiocheni fraudes Episcopi Ariani Leontii manifestandi Episcopis occidentalibus (Theodor. H. E. II. 24.) et facta alia, quae omnia refert ipsemet auctor anonymus dissertationis, demonstrant etiam eo tempore « Ecclesiam docentem fuisse instrumentum activum infallibilitatis Ecclesiae ».

SCHOLION I.

Quae hactenus de magisterio et ministerio conservandae Traditionis disputavimus, postulare videntur, ut distinctius principia saltem indicemus de subiecto et de obiecto potestatis infallibiliter docendi ac indicandi. Plenior enim gravissimi huius argumenti expositio ac demonstratio pertinet ad alium sibi proprium tractatum de Ecclesia et de Romano Pontifice.

Principium I. Indefectibilitas in veritate fidei quae est una in catholicitate, seu infallibilitas in credendo divinitus promissa et collata est *Ecclesiae universali*, quae est « domus Dei, columna et firmamentum veritatis » 1. Tim. III. 15; « aedificata supra petram, et portae inferi non praevalebunt adversus eam » Matth. XVI. 18. Quidquid ergo universalis Ecclesia fide credit, id ex promissione et institutione Christi constat infallibiliter verum esse. Huius igitur infallibilitatis in credendo, quae etiam passiva dicitur, subiectum est ipsamet Ecclesia universalis.

Ecclesia in indefectibili veritate unius fidei a Spiritu Sancto conservatur per ministerium et magisterium authenticum, per pastores et doctores, quos Christus dedit in aedificationem corporis Christi (Eph. IV. 11. 12.), ad docendam Ecclesiam Dei cum auctoritate, cui debeat respondere tamquam effectus ex parte omnium fidelium consensus et « obedientia fidei » (cf. th. IV. n. 2.). Propterea huic magisterio a se instituto Christus promisit et contulit infallibilitatem in docendo (1) omnia, quae ipse Christus Spiritusque Sanctus docuerat.

(1) Quia magisterium charismate hoc infallibilitatis instructum actio-

Subiectum ergo huius infallibilitatis in docendo sunt illi omnes et soli, quibus ius est et officium divinitus commissum authentice docendi *universam Ecclesiam*.

1°. Ita infallibilis est *Ecclesia docens*, h. e. corpus *pastorum et doctorum* in unione, consensione, et subordinatione ad visibile caput Ecclesiae; idque a) in universali et consentiente praedicatione doctrinae de fide vel moribus; b) in solemnibus iudiciis seu definitionibus eiusdem doctrinae. Ecclesiae enim docenti sic constitutae dictum est: « Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra; euntes ergo docete omnes gentes; baptizantes eos... docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis; et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi » Matth. XXVIII. « Et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis... ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia, quaecumque dixerero vobis » (ὁ εἶπεν ὑμῖν) Io. XIV. 16. 26. Vide th. V. cf. Zaccaria Antifebron. dissert. II. c. 12.

Istae namque promissiones non pertinent ad singulos successores Apostolorum, quia singuli non succedunt Apostolis in munere authentice docendi *universam Ecclesiam*, quod in Apostolis (excepto solo Petro capite Ecclesiae iugiter permansuro in suis successoribus) non erat ordinarium sed extraordinarium et ipsis personale; verum factae sunt promissiones corpori successionis apostolicae in communi, quatenus sunt *Ecclesia docens*. At Ecclesia docens non sunt, nisi quatenus uniti, consentientes, subordinati manent visibili capiti totius Ecclesiae.

Quare *causa efficiens* infallibilitatem docentis Ecclesiae sive in eius universali praedicatione sive in eius solemnibus definitionibus ac iudiciis est utique promissa assistentia Spiritus veritatis; sed conditio sine qua successores Apostolorum non sunt Ecclesia docens, et *causa formalis*

ne sua ministerialia custodit, proponit, explicat, tuetur doctrinam revelatam, et fideles omnes in fidei unitate conservat; ideo infallibilitas in docendo dici solet *activa*, finemque habet indefectibilitatem in credendo, quae per « obedientiam fidei » est totius corporis Ecclesiae infallibilitas *passiva*.

per quam constituuntur in ratione *docentis Ecclesiae*, cui promissa est tutela Christi et assistentia Spiritus veritatis in docendo, est visibile caput Ecclesiae a Christo institutum et unio atque consensio membrorum cum hoc capite, sicut universim forma unitatis visibilis est ipsum visibile caput Ecclesiae. Hinc est, quod munus infallibiliter docendi ordinarium h. e. ad successores propagandum in Apostolis institutum, a Christo Domino declaratum est verbis, quae nunquam ad singulos, sed semper ad totum collegium in unione cum Petro dirigebantur. Cf. th. V. VIII.

2°. Ex opposita ratione verba Christi, quibus Petro primatus et in primatu comprehensa infallibilitas magisterii promittitur et confertur, ipsum solum designant non tantummodo diserte distinctum a ceteris, sed etiam in relatione ad ceteros ab ipso confirmandos et pascendos. « Beatus es Simon Bar-Iona... et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalent adversus eam » Matth. XVI. « Simon, Simon, ecce Satanus expetivit vos... ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus (ἐπιστρέψεις) confirma fratres tuos » Luc. XXII. « Dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his?... Dicit ei: pascere agnos meos... pascere oves meas » Io. XXI.

Igitur Petrus munere ordinario pro se et pro singulis suis successoribus accepit a Christo potestatem et officium in fide et moribus pascendi et docendi universam Ecclesiam, ita ut haec ipsa potestas in Petro collata singulis eius successoribus exigat ex divina institutione « obedientiam fidei » et consensum totius Ecclesiae; et proinde *infallibilitas totius Ecclesiae in credendo* consistere non possit, nisi quatenus capiti Ecclesiae, successori Petri cum tali iure exigendi consensum fidei simul collata est *infallibilitas in docendo*; dum nempe doctrinam de fide vel moribus proponit definitiva sententia, quae totam Ecclesiam obliget ad « obedientiam fidei ». Subiectum igitur infallibilitatis est ipse successor Petri per divinam assistentiam, quae ei pro-

missa est per se spectato, quatenus docet Ecclesiam, non autem sub conditione concurrentis iudicii aut consensus aliorum pastorum et doctorum, qui *prae Pontifice ita docente Ecclesiam* sunt pars nobilissima Ecclesiae aedificatae super hanc petram, ut portae inferi non praevaleant adversus eam, sunt fratres confirmandi, sunt oves pascendae; quamvis prae fidelibus maneant pastores et doctores ad ipsam doctrinam definitam eis authentice proponendam, docendam, defendendam.

« Revelatum dogma fidei est, Romanum Pontificem cum ex cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens pro suprema sua apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam ipsi in beato Petro promissam ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles esse » (Definitio Concilii Vaticani Constit. I. de Eccl. Christi cap. 4.).

Corollarium 1. Subiectum infallibilitatis a Christo promissae ad definitiones doctrinae de fide vel moribus non est duplex *adaequate distinctum*; sed est tum visibile caput Ecclesiae per se spectatum, tum hoc ipsum visibile caput velut componens et informans corpus Ecclesiae docentis, quae ipsamet *sic constituta* (corpus cum capite) est infallibilis per assistentiam Spiritus veritatis. Hanc *inadaequatam distinctionem* in subiecto infallibilitatis indicat ipsa Vaticana definitio paulo ante descripta. Comparatur enim ibi infallibilitas Pontificis ex cathedra definientis cum infallibilitate *defnientis* Ecclesiae (1); illa directe et data opera a Concilio declaratur, haec ut certa supponitur, et assumitur ut terminus comparationis. Si nimirum quaera-

(1) Ecclesia infallibilis est in *credendo*, in *universali praedicatione*, in doctrinae *definitione*; sub hac postrema duntaxat ratione comparatur infallibilitas Pontificis *defnientis* cum infallibilitate *defnientis* Ecclesiae, quia Pontifex in *definitionibus ex cathedra* duntaxat a Concilio declaratur infallibilis.

tur de obiecto, quousque infallibilitas illa Pontificis extendatur, generatim ut norma constituitur infallibilitas Ecclesiae definitis: « Romanum Pontificem... ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit. »

Corollarium 2. Quidquid sive fide catholica credendum sive theologia certitudine tenendum est de *extensione quoad obiectum* infallibilitatis, si ea spectetur in definiente Ecclesia seu in generali Concilio; illud ipsum eodem modo credendum ac tenendum est de infallibilitate, si ea spectetur in Romano Pontifice *ex cathedra loquente*. Patet ex dictis, hoc ipsum definitum esse a Concilio Vaticano.

Corollarium 3. Consensus Ecclesiae antecedens potest quidem esse obiectivum medium, quo Pontifex perveniat in cognitionem doctrinae ut definitis; sed non est per se et ex natura rei unicum et necessarium medium cognitionis; possunt enim doctrinae de fide vel moribus etiam ex aliis fontibus ac mediis cognosci definitis, et possunt definiri quaestiones etiam intra fines Ecclesiae hactenus dubiae et controversae. Nullo autem modo huiusmodi Ecclesiae seu Episcoporum consensus sive antecedens aut concomitans sive subsequens, necessarius est per modum iudicii authentici concurrentis cum iudicio seu definitione Pontificis. Gallicana sententia hunc consensum Ecclesiae postulans velut necessarium ad infallibilitatem definitionum Pontificis ita, ut subiectum unicum infallibilitatis esset corpus Ecclesiae docentis, Pontifex nempe cum Episcopis, iam haeresis est directe et explicito damnata a Concilio Vaticano. Consensus tamen subsequens totius Ecclesiae semper est *effectus* definitionis Pontificis.

Corollarium 4. Secundum ipsius Concilii Vaticani declarationem Pontifex dicitur *loqui ex cathedra*, « cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens pro suprema sua apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit. » Neque enim *cathedra apostolica* aliud est, quam supremum authenticum magisterium, cuius definitiva sententia doctrinalis obligat universam Ecclesiam ad consensum. Intentio haec *definiendi*

doctrinam, seu docendi definitivam sententiam et auctoritate obligante universam Ecclesiam ad consensum debet esse manifestata et cognoscibilis claris iudiciis. Non tamen essentialis est forma aliqua determinata, quam Pontifex adhibere debeat ad hanc suam voluntatem manifestandam. Quamvis enim sint modi aliqui solemnes, qui ex sese expriment *locutionem ex cathedra*, et quibus proinde Pontifex numquam utitur nisi loquendo ex cathedra, cuiusmodi sunt Bullae dogmaticae; haec tamen forma non est essentialis et exclusiva ita, ut sine illa Pontifex tamquam omnium Christianorum pastor et doctor definire doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam eique oppositos errores eodem hoc modo damnare, atque hanc suam voluntatem manifestam reddere non possit.

Corollarium 5. In ipsis documentis Conciliorum et Pontificum, quibus certissime propositum est edere *definitiones* doctrinae, possunt et solent contineri plura, quorum definitio non intenditur; ut sunt obiter vel incidenter dicta, quae indirecte enuntiari solent, plerumque etiam argumenta allata ad probationem ipsius definitivae sententiae etc. Haec licet gravem habeant auctoritatem, non tamen sunt definitiones infallibiles.

Pariter possunt esse et sunt Pontificum documenta non solum privata sed omnino profecta ex munere pastorali, quibus circa doctrinam de fide vel moribus aliqua monere, suadere, iubere, reprehendere, prohibere propagationem alicuius sive opinionis sive erroris propositum est, quin intendant definitivam sententiam edicere, qua adstringatur tota Ecclesia; eoque ipso non est locutio ex cathedra. « Respondent enim saepe Pontifices ad privatas huius aut illius Episcopi quaestiones, suam opinionem de rebus propositis explicando, non sententiam ferendo, qua fideles obligatos esse velint ad credendum » Melch. Canus l. VI. c. 8. ad 7. In hunc censum merito referuntur e. g. duae epistolae Honorii I. ad Sergium Constantinopolitanum (1). Inter alia plura exemplum manifestissimum prostat in decreto Ste-

(1) De sensu minime haeretico harum epistolarum diximus in Tract. de Incarnat. th. XL. in Scholio.

phani I, de quo diximus th. VIII. n. II. In quaestione quae per se erat fidei, imperatum sane erat: « Nihil innovetur, nisi quod traditum est. » Sed nullo modo dici potest, *definitionem* fuisse *ex cathedra*; secus enim Cyprianum et reliquos Africanos ac orientales Episcopos, qui in eodem haerebant errore, Pontifex non retinisset in communione catholica, nec opus fuisset ut quaestio « post Cypriani demum passionem » ad liquidum deduceretur, de qua re saepe ad Cypriani excusationem contra Donatistas agit Augustinus.

Dubium oriri posse de quibusdam documentis Pontificum, utrum contineant locutionem *ex cathedra* et *definitionem* doctrinae, non negamus; sed hoc idem accidit quandoque etiam circa documenta Conciliorum, cuius rei exemplum habemus in diversis sententiis, quae fuerunt et inter aliquos adhuc sunt de Instructione pro Armenis edita in Concilio Florentino, utrum quae ibi docentur nominatim de materia et forma sacramentorum, sint definitiones dogmaticae, an solum instructiones in praxi observandae. Si quando huiusmodi dubia incidunt, recte monent theologi, « in hac re diiudicanda multum valere tum virorum sapientum iudicium tum (multo magis) Ecclesiae sensum et consensum » Tanner de Fide q. 4. dub. 6. n. 262.

Haec de *subiecto infallibilitatis* pro nostro scopo satis sint; ad nostram enim praesentem tractionem magis pertinet doctrina de *infallibilitatis obiecto*.

Principium II. Depositum christianae fidei stricto sensu acceptum complectitur ea omnia et sola, quae humano generi a Deo *explicitè vel implicitè* revelata sunt credenda, facienda, sequenda; seu quae manifestata sunt revelatione *catholica* (in distinctione a divinis revelationibus *privatis*) ad aeternam salutem humani generis.

Corollarium 1. In deposito fidei continentur tum doctrinae theoreticae de mysteriis et dogmatibus (in his etiam veritates, quae quatenus ratione cognoscibiles solent dici pertinere ad religionem naturalem); tum leges practicae (et in his etiam lex naturalis scripta in cordibus hominum ratione utentium); tum constituta quaedam fundamentalia,

ut sunt Ecclesia, eius potestas, eius forma regiminis; tum instituta sanctificationis, consecrationis et cultus divini (sacramenta, sacrificium et alia plura): revelatus ac supernaturalis ordo *dogmaticus, ethicus, iuridicus* (τα τῶν πολιτειῶν), *liturgicus*.

Corollarium 2. Solae veritates a Deo revelatae, quando sufficienter propositae sunt, possunt ac debent *credi fide divinâ*; quia haec est assensus propter auctoritatem Dei revelantis.

Corollarium 3. In deposito fidei possunt obiective contineri et continentur veritates, quae non semper erant vel nunc adhuc non sunt sufficienter propositae. Huiusmodi igitur veritates semper quidem, ex quo tempore revelatae sunt, et pro omnibus fidelibus erant obiectum fidei *implicitae*, quae extenditur ad totum depositum revelationis; ante sufficientem propositionem tamen non erant aut sunt obiectum fidei *explicitae*, cuius obligatio pendet ab ipsa sufficienti propositione. Quamvis ergo post Apostolos nullum detur *revelationis catholicae incrementum*; locum tamen habet profectus in revelationis pridem completae *explicatione et propositione*. De hac re alibi dicitur.

Corollarium 4. Quae continentur in deposito revelationis, ea omnia *semper, ubique, ab omnibus fidelibus* credenda et credita sunt fide saltem *implicitâ*; non tamen omnia ita credita sunt aut necessario credenda fide *explicitâ*. Quamvis ergo certissime revelata censi debeant ea *omnia*, quae *semper, ubique, ab omnibus* credita sunt fide divinâ *explicitâ*; absurdum tamen et toti fidei oeconomiae contrarium est dicere, ea *sola* contineri in deposito revelationis (infra th. XXIV.).

Principium III. Cum veritatibus revelatis connexae sunt et ad eas referuntur veritates aliae in se quidem non revelatae, sine quibus tamen ipsum depositum revelationis non posset in tota sua plenitudine rite custodiri, explicari, defendi.

Multa sunt per se ad philosophiam, ad philologiam, ad humanam empiriam pertinentia, sine quorum infallibili certitudine nec ipsa veritas revelata infallibiliter proponi

et explicari, nec quid credendum sit, intelligi posset: « nisi rationales animas haberemus, credere non possemus. » Praeterea facta in se minime revelata frequenter ita supponuntur vel ipsi explicationi revelationis, vel erroribus huic oppositis, ut in quibusdam adiunctis dogma revelatum custodiri, contra erroneas detorsiones defendi, vel sine periculo applicari nequeat, quin iudicium de dogmate revelato vel de errore opposito comprehendat etiam huiusmodi facta in se non revelata. Huc pertinent facta quae dici solent *dogmatica*, quando quaeritur de genuino sensu textuum humanorum in determinatis libris, quatenus in eo contextu concordent vel opponantur deposito fidei; facta *hagiographica* verae sanctitatis et aeternae gloriae hominum defunctorum, qui solemnii iudicio proponantur universae Ecclesiae cultu religioso prosequendi; facta deinde per se *historica*, e. g. legitima celebratio determinati Concilii; praeterea speciales quaedam dispositiones divinae providentiae, et universim « res ad generale bonum Ecclesiae pertinentes » (Encyclic. *Quanta cura*), e. g. si quaeritur de opportunitate vel morali necessitate politicae independentiae Summi Pontificis atque relationibus ad regna et nationes in ordine ad gubernationem Ecclesiae.

Corollarium 1. Depositum fidei non solum negatione veritatis revelatae ac haeresi, quantum in ipsa est, violatur; verum etiam potest oppugnari et in animo fidelium periculis obiiici per errores contra veritates in se non revelatas, sed tamen connexas cum revelatis et eatenus theologicas.

Corollarium 2. Quamvis depositum fidei stricte sumptum non comprehendat nisi vera revelata, attamen *depositum custodiendum* in tota sua amplitudine cum omnibus suis munimentis et modis applicationis latius patet: « O Timothee depositum custodi, devitans *profanas vocum novitates* » 1. Tim. VI. 20.

Principium IV. Cui a Christo commissum est munus infallibiliter custodiendi depositum et illud tuendi adversus errores ingruentes, eius auctoritas infallibilis sub promissa assistentia Spiritus Sancti valet in primis ad custodiendas,

proponendas, explicandas veritates quae stricto sensu ipsum depositum fidei constituunt, nempe ad veritates revelatas, ac proinde ad arcendos errores his directe oppositos seu ad condemnandas haereses. Haec infallibilitas ad ipsum revelatum dogma fundamentale fidei catholicae pertinet; atque hinc eius negatio non solum haeresis est, sed etiam radix omnium haereseon.

In hoc continetur atque inde immediate consequitur, infallibilitatem promissam ad custodiendum depositum extendi ad totam custodiendi depositi amplitudinem, h. e. ad veritates etiam in se non revelatas, quatenus cum revelatis cohaerent, et ad earum custodiam, propositionem, explicationem, defensionem requiruntur. Haec infallibilitatis extensio omnibus theologis consentientibus veritas est theologice ita certa, ut eius negatio error esset gravissimus vel ex plurium sententia etiam haeresis, quamvis hactenus explicite haereseos damnata non sit. Vide Card. de Lugo de Fide disp. XX. n. 106-114; Bañez 2.2. q. 11. a. 2. concl. 2; Suarez de Fide disp. V. sect. 6. n. 4. 5. 8; sect. 8. n. 4.

Corollarium 1. Non solum veritatis revelatae sed etiam veritatis connexae quatenus ad revelatam refertur, definitio ab infallibili magisterio dari potest infallibilis; eademque ratione non solum condemnari haereses, sed etiam inferiores censurae ferri possunt auctoritate infallibili sub assistentia Spiritus veritatis. Quod ergo doctrina non definitur tamquam in se revelata, seu quod errores non singillatim damnantur *nota haereseos*; sed vel nulla determinata censura vel censuris inferioribus vel *in globo* censuris pluribus proscribuntur: ob has causas per se spectatas sine gravi errore negari non potest vel factum definitionis canonicae aut *locutionis ex cathedra*, vel consequenter ipsius definitionis infallibilitas.

Corollarium 2. Constitutiones dogmaticae Concilii Constantientis contra articulos Wicleffi et Ioannis Hus confirmante Martino V; Leonis X. contra Lutherum (« *Exsurge* »); Clementis XI. contra Iansenianos (« *Unigenitus* ») etc. ubi sub diversis censuris *in globo* propositiones damnantur, pariterque Constitutionem Pii VI. contra Pisto-

rienses (« Auctorem fidei »), ubi singillatim propositiones plurimae proscribuntur inferioribus censuris, nemini Catholico fas est negare esse definitiones infallibiles. Hoc autem corollarium etiam aliunde certum vicissim demonstrat veritatem principii positi, quia sine illo ipsum consequens consistere non posset.

Corollarium 3. Qualitas quae propositioni competere definitur, illi infallibiliter competit eo sensu et modo, qui in definiendo intenditur. Unde qui putant e. g. *temerariam* dici propositionem, quae contra graves rationes et contra gravem auctoritatem sine sufficienti fundamento asseritur, ii etiam aiunt, hanc qualitatem non autem per se falsitatem propositionis in censura *temeritatis* definiri. Hoc idem, non definiri *falsitatem* sed aliam damnabilem qualitatem propositionis, aequae affirmant quoad censuras, quibus notantur propositiones *scandalosae, male sonantes, piarum aurium offensivae*. Vide Card. de Lugo de Fide disp. XX. n. 114; Canon l. XII. c. 11. ad finem. Certe quando Concilium Viennense « opinionem (de infusione gratiae et virtutum in parvulis) *tamquam probabilior*em duxit eligendam, » haec per se non est definitio veritatis sed solum maioris probabilitatis (cf. de Lugo l. c. n. 115-129.).

Corollarium 4. Infallibilitas Ecclesiae et Pontificis Romani creditur fide divina propter auctoritatem Dei revelantis; sententia quae per infallibilem definitionem Ecclesiae vel Pontificis proponitur ut vera, non tamen ut revelata, creditur propter revelatam auctoritatem proponentis. Unde hanc quam aliqui appellant fidem *ecclesiasticam*, possumus dicere fidem *mediate divinam*.

Principium V. Si Ecclesia est infallibilis in custodiendo deposito fidei saltem stricte sumpto, ac proinde in declarando vero sensu dogmatum revelatorum; eo ipso est infallibilis in iudicio de vero sensu, de intensione et extensione suae propriae auctoritatis et infallibilitatis seu, quod idem est, in iudicio de conditionibus et de obiectis, in quibus sibi divino iure competat auctoritas et promissa sit assistentia Spiritus veritatis. Haec enim auctoritas et infallibilitas in se profecto est dogma revelatum.

Corollarium. Contradictionem involvit admittere infallibilitatem Ecclesiae in dogmatibus revelatis, et simul auctoritatem *definitionis* quae supponatur actu existens, negare eo, quod res definita non pertineat ad dogmata revelata. Si enim Ecclesia vel Pontifex loquens ex cathedra actu *definit* veritatem in se non revelatam, eo ipso *exercite* etiam definit extensionem suae infallibilitatis ad huiusmodi veritates. Definit ergo vim ac verum sensum dogmatis revelati, cuiusmodi certe est infallibilitas Ecclesiae et Pontificis. Atqui adversarius ipse admittit auctoritatem infallibilem ad definiendum verum sensum dogmatum revelatorum. Ergo in hypothesis existentis definitionis ex suis principiis admittat necesse est extensionem infallibilitatis etiam ad veritates in se non revelatas; eandem vero simul negat. Ergo contradictio inter principium et conclusionem est manifesta (1).

Principium VI. Sicut ex ipsius revelationis principii ut ab Ecclesia intelliguntur et declarantur, certum est, ad eius infallibile magisterium pertinere veritates et eius infallibili iudicio subiaceri errores solum in ordine ad custodiendum depositum religionis christianae, atque ad eam in fidelibus tuendam et promovendam; ita aequae certum est, in plerisque scientiis ut ab hominibus ex principiis mere naturalibus et ex fontibus non revelatis excoluntur et excolendae sunt, in philosophia potissimum tum theoretica tum practica, in iuris prudentia, in historia, geologia,

(1) Accipe specimen huius contradictionis quoad infallibilitatem Ecclesiae; nam in Romano Pontifice auctor eam (utique ante solemnem eius definitionem in Concilio Vaticano) in dubium vocare non est veritus. « Le condizioni adunque che si richiedono, perchè il giudizio del papa sia certamente infallibile sono due; 1°. che quel giudizio versi sopra materie rivelate; 2°. che sia accompagnato dal consenso dell'episcopato. Mancando questa seconda condizione, non è certo che il giudizio sia infallibile; mancando la prima è certo che non è infallibile... Quantunque il papa ed i vescovi fossero unanimi (che non sono) nel decidere che la Chiesa ha bisogno per ora del dominio temporale del papa, e nel dichiarare scomunicati tutti quelli che pensano diversamente, questa decisione come non proveniente dai maestri della Chiesa e dai custodi della verità rivelata, ma da dottori privati, non avrebbe alcuna autorità per vincoliar le coscienze. »

ethnographia reperiri veritates, quae simul sunt revelatae vel cum revelatis connectuntur. Ratio est, quia revelatio continet non tantum veritates superrationales, sed multas ratione quoque et ex fontibus naturalibus cognoscibiles; seu aliis verbis, quia revelatio et disciplinae naturales in multis obiectum (materiale) habent commune. Pariter evidens est, in hisce disciplinis non quidem recto usu sed abusu rationis et ignorantia (1) posse statui hypotheses tamquam principia, et posse deveniri ad conclusiones, quae veritatibus revelationis, sive per se rationalibus sive superrationalibus, vel simpliciter vel secundum aliquid adversentur, quae proinde (quia verum vero contradicere nequit) contineant errores ex principiis revelatis cognoscibiles et damnabiles.

Magisterium itaque Ecclesiae huiusmodi veritates docet et de huiusmodi erroribus indicare potest infallibiliter non docendo scientias humanas ex propriis earum principiis, sed iudicando ex suis principiis (2). Quare Ecclesia infallibilis nunquam iudicat, et vi promissae infallibilitatis neque potest unquam Spiritus Sanctus permittere, ut *definiendo* iudicet sive de veritatibus sive de erroribus, nisi in ordine ad depositum custodiendum et ex munere divinitus iniuncto custodiae depositi.

Corollarium 1. Quamvis philosophia et ceterae disciplinae naturales principiis suis propriis nitantur, quae cognoscuntur vel quatenus cognoscuntur non ex revelatione et ex magisterio authentico Ecclesiae, sed ratione et ex fon-

(1) « Sicut sacra doctrina fundatur super lumen fidei, ita philosophia super lumen naturale rationis. Unde impossibile est, quod ea quae sunt philosophiae, sint contraria iis quae sunt fidei... Si quid autem in dictis philosophorum invenitur contrarium fidei, hoc non est philosophiae sed magis philosophiae abusus ex defectu rationis » s. Th. in Boeth. Trin. Prolog. q. 2. a. 3.

(2) « Propria huius scientiae (theologiae) cognitio est, quae est per revelationem, non autem quae est per naturalem rationem (obiectivam). Et ideo non pertinet ad eam probare principia aliarum scientiarum, sed solum indicare de eis. Quidquid enim in aliis scientiis reperitur veritati huius scientiae repugnans, totum condemnatur ut falsum » s. Th. I. q. 1. a. 6. ad 2.

tibus naturalibus; magisterium tamen Ecclesiae potest et vero debet ex principiis revelationis praemonstrare errores cavendos, qui integritati et incolumitati depositi custodiendi adversantur. Catholici ergo scientiarum cultores hanc normam prae oculis habeant oportet ex praescripto rationis, ne incidant in errores; ex praescripto fidei, ne incidant in errores contrarios veritatibus fidei.

Corollarium 2. Qui se profitentur catholicos adeoque agnoscunt authenticum Ecclesiae magisterium, et nihilominus affirmant, philosophiam modo declarato subiectam non esse huic normae, per eandem impediri progressum scientiae, Ecclesiam debere relinquere philosophiae ut suos errores ipsa corrigat (Syllab. Pontific. prop. X. XI. XII. XIV.); ii postulant libertatem ad errores amplectendos per philosophiae abusum, et negant Ecclesiae ius ac officium prospiciendi integritati ac sanitati doctrinae fidei. Vide Concilium Vaticanum Constit. de Fide cap. 4 can. 2.

Principium VII. Sancta Sedes Apostolica cui divinitus commissa est custodia depositi, et iniunctum munus ac officium pascendi universam Ecclesiam ad salutem animarum, potest sententias theologicas vel quatenus cum theologicis nectuntur praescribere ut sequendas vel proscribere ut non sequendas, non unice ex intentione definitivae sententiae infallibiliter decidendi veritatem, sed etiam absque illa ex necessitate et intentione vel simpliciter vel pro determinatis adiunctis *prospiciendi securitati* (1) doctrinae catholicae (cf. Zaccaria Antifebronius vindicatus T. II. dissert. V. c. 2. n. 1.). In huiusmodi declarationibus licet non sit doctrinae *veritas infallibilis*, quia hanc decidendi ex hypothesi non est intentio; est tamen *infallibilis securitas*. Securitatem dico tum obiectivam doctrinae declaratae (vel simpliciter vel pro talibus adiunctis), tum subiectivam quatenus omnibus tutum est eam amplecti, et tutum non est nec absque violatione debitae submissionis erga magisterium divinitus constitutum fieri potest, ut eam amplecti recusent. Qui hanc

(1) Non coincidere haec duo, infallibilem veritatem et securitatem, manifestum est vel ex eo, quod secus nulla doctrina probabilis aut probabilior posset dici sana et secura.

distinctionem inter ultimam definitivam sententiam Pontificis loquentis ex cathedra et inter alias provisiones ac prohibitiones doctrinales negaret, cogeretur omnia edicta s. Sedis ad doctrinam quomodocumque pertinentia in uno eodemque censu *definitionum ex cathedra* habere, quod quidem ex historia ecclesiastica, ex praxi s. Sedis, et maxime ex studiosissima declaratione *definitionis ex cathedra* a s. Concilio Vaticano edita, manifesto falsum esse convincitur. Diligenter vero distinctio inter *veritatem infallibilem* et inter *securitatem doctrinae* animadvertatur, secundum eam namque *in principio* positam intelligenda sunt, quae in deductis *corollariis* dicuntur (1).

Corollarium 1. Auctoritas magisterii a Christo instituti in Ecclesia, quoad rem de qua nunc agimus, dupliciter spectari debet: a) ut in singulis actibus est sub assistentia Spiritus Sancti ad infallibilem definitionem veritatis, seu ut est *auctoritas infallibilitatis*; b) velut extensive, ut magisterium idem agit auctoritate quidem pascendi sibi divinitus commissâ, non tamen totâ eius intensione (si ita loqui fas est) nec ultimam definiendo veritatem, sed quantum necessarium aut opportunum et sufficiens visum fuerit ad securitatem doctrinae, quam possumus forte dicere *auctoritatem providentiae doctrinalis*.

Corollarium 2. Auctoritas *infallibilitatis* non potest a Pontifice communicari aliis velut suis ministris et suo nomine agentibus. Si quando igitur *definitio infallibilis* dicitur edita per aliquam sacram Congregationem Romanam, hic modus loquendi non est proprius; Congregatio enim in hac hypothesi se habet dumtaxat per modum consulentis, definiens autem est solus Pontifex. Debent ergo hic occurrere ea indicia, quibus supra diximus oportere in-

(1) Post primam huius tractatus editionem Traiecti ad Rhenum vulgata est de Romani Pontificis infallibilitate in ferendis censuris dissertatio erudita, in qua auctor triginta fere paginas impendit impugnandae doctrinae, quam ipse in hoc nostro septimo principio eiusque corollariis reperisse sibi visus est; unde necessitas nobis orta est nostram opinionem paulo distinctius declarandi, ne alii quoque, quod erudite illi disertatori subinde accidit, verba nostra in sensum alienum accipiant.

tionem Pontificis *ex cathedra definiendi* manifestam reddi.

Auctoritas inferior providentiae doctrinalis, ut eam appellavimus, non quidem independens sed cum *dependentia a Pontifice*, communicabilis est et ab ipso Pontifice communicatur maiori vel minori extensione quibusdam ss. Congregationibus Cardinalium. Unde etiam ss. Congregationum decisiones recte dici possunt et usu ecclesiastico dici solent *decreta sanctae Sedis*.

Ex dictis patet, omnem *definitionem ex cathedra* esse utique definitionem *sanctae Sedis*, quatenus nimirum tota intensione supremi magisterii agens « doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit »; non tamen omne decretum *sanctae Sedis* licet pertinens ad doctrinam esse *definitionem ex cathedra*; postremo *definitionem ex cathedra*, quae solius est Pontificis quatenus *ipsi* in beato Petro promissâ est divina assistentia, nunquam sensu proprio et genuino dici posse decisionem *Pontificiae Congregationis*.

Quod summus Pontifex sententias ss. Congregationum ratas habet et sua etiam suprema auctoritate confirmat, id non efficit definitionem ex cathedra, nisi ipse suum faciat atque ex sese edat decretum cum necessariis signis intentionis *definiendi doctrinam* ab universa Ecclesia tenendam, ita ut sententia non amplius sit Congregationis tamquam iudicantis sed per modum dumtaxat consulentis. Hoc solum sensu praesertim post declarationem Concilii Vaticani admitti potest ac debet doctrina eorum theologorum, qui ut Cardenas et Lacroix etiam a Zaccaria *historice* citati (delle Proibizioni de' libri Append. §. 2. n. 6.) dixerunt, decreta doctrinalia ss. Congregationum si *specialiter* approbata fuerint a Pontifice, esse definitiones ex cathedra. Ne vero insistatur illi expressioni, sententiam Congregationis esse confirmatam *suprema* auctoritate Pontificis, advertatur *supremam* posse dici auctoritatem sive *intensione exerciti* sive in *sua substantia*; hoc altero modo Pontifex e. g. concedit indulgentias, privilegia, dispensationes, decernit servorum Dei beatificationes (citra ultimum definitivum iudicium) *suprema potestate*, quin ideo semper

sit *suprema intensio in exercitio* huius potestatis. Ita ergo etiam non potest esse Pontificia confirmatio decreti doctrinalis, quin sit ex *suprema auctoritate*, quae nimirum est *Pontificia*; sed potest esse sine *suprema intensio* huius auctoritatis ac magisterii, quae reperitur in solis definitionibus ex cathedra.

Corollarium 3. Falsum est, auctoritatem propter quam possit et aliquando debeat praestari assensus intellectus, solam esse auctoritatem Dei revelantis vel Ecclesiae aut Pontificis infallibiliter definientis; sunt enim gradus assensus religiosi multiplices. In praesenti distinguendus est assensus *fidei proprie et immediate divinae* propter auctoritatem Dei revelantis; assensus fidei quam supra diximus *mediate divinae*, propter auctoritatem infallibiliter definientis doctrinam ut veram non tamen ut revelatam; assensus *religiosus* propter auctoritatem universalis providentiae doctrinalis in sensu, quem in expositione *principii* paulo ante declaravimus.

Nimirum non agitur in hoc assensu, quem dicimus *religiosum*, de doctrina vi decreti tenenda ut *infallibiliter vera* aut reiicienda ut *infallibiliter falsa* vel per aliam censuram *infallibilis auctoritatis* notata; hoc enim esset contra hypothesin. Nihilominus vi supremi et universalis magisterii tam sacra est auctoritas, ut ei licet non ex cathedra *definiendi* doctrinam ab universa Ecclesia tenendam, sed absque *huiusmodi definitione* praescribenti doctrinam aliquam sequendam vel non sequendam *obedientia* debeat. Hanc *obedientiam* adversarii non negant quidem esse debitam, sed eam restringunt mere ad omissionem actuum externorum, atque adeo ad *reverentiale silentium*, a ne quis aliquam doctrinam doceat, imo etiam in aliqua materia scribat vel iudicium suum proferat; numquam vero nisi *per definitionem ex cathedra* exigi posse a mentis obsequium, ita ut quis suam opinionem deponat et tam firma certitudine contrariam amplectatur, ut iuramento se illi adhaerere profiteatur » (dissert. Traiectensis p. 134.). Si quando vero sacra Congregatio, ubi nondum exstabat *definitio ex cathedra*, huiusmodi mentis obsequium postula-

vit, ut in causa Galilaei, « sacra Inquisitionis Congregatio potestatis suae limites excessit » (ibid. p. 138. citando D. Bouix de Papa T. II. p. 194.). Nos vero existimamus, huiusmodi iudicia etiam *citra definitionem ex cathedra* posse esse ita comparata, ut postulent *obedientiam*, quae includat *mentis obsequium*, non quidem ut credatur doctrina *infallibiliter* vera aut falsa (quemadmodum adversarius nostram sententiam intellexisse videtur); sed ut indicetur doctrinam in tali iudicio contentam esse *securam*, et nobis non quidem *ex motivo divinae fidei* (propter auctoritatem Dei revelantis vel Ecclesiae *infallibiliter docentis*), attamen *ex motivo sacrae auctoritatis* (1), cuius munus indubitatum est prospicere sanitati et securitati doctrinae, mentis obsequio amplectendam ac contrariam reiiciendam. Neque enim hic agitur de illis decretis, quibus aliquando nihil aliud quam silentium iniungitur (ut e. g. factum novimus a Paulo V. in doctrina de auxiliis divinae gratiae), sed sermo est de decretis, quibus doctrina aliqua sequenda vel non sequenda praescribitur (2). Haec ergo iis ad quos pertinet, non tacenda solum sed in eo sensu et eatenus, quo sensu et quatenus praescribitur, docenda ac defendenda proponitur, in quo ipso includitur mentis obsequium. Cum porro in doctrina theologica, quae innititur vel cohaeret verbo Dei, *locus* proprius atque adeo ratio propria et praecipua, propter quam assensus praestatur, non sit *intrinsecus perspecta* veritas sed auctoritas proponens veritatem, illa *sacra auctoritas providentiae doctrinalis* vi muneris sui sufficientissimum est motivum, ex quo possit et si forma decreti id exigat, debeat pia voluntas imperare consensum religiosum seu theologicum intellectus (cf. infra in Appendice de

(1) Ratio propter quam praestatur assensus cu *obiectum formale* determinat speciem actus; unde vides, quomodo hic assensus merito dicatur *religiosus*, et specie differat a *fide* sive immediate sive mediate *divina*.

(2) Per se facile intelligitur, decreta de quibus solis nos agimus, omnino diversa esse a *litteris privatis*, quibus forte auctoris vel scholae alienius studia commendentur, aut alia huiusmodi tractentur. Neque vero integra regesta e. g. Gregorii M. quispiam decretis Pontificiis accensebit.